HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

זוזא מאכא בהדיה (א) דלא נפיק תקע ליה א] אחרינא ויהביה ניהליה: ב] שלשים של עבד חמשים של אונס ושל מפתה וכו': הא תו למה לי הא תנא ליה רישא אונס ומוציא שם רע איצטריך ג] סלקא דעתך אמינא כיון דלא כתיב בהו שקלים אימא זוזי בעלמא קמ"ל דמילף קא ילפי מהדדי ד]: חוץ מן השקלים: תנא חוץ מן השקלים א ומעשר ב והראיון שקלים דתנן ה)מצרפין שקלים ג)לדרבונות מפני משאוי הדרך מעשר דכתיב 1 וצרת הכסף בידך והראיון תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה: **מתני'** ג אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ג) ד כתב לכהן שהוא חייב (ב) ה] ליתן חמשה סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי ה המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנאמר 2 יהיה לך ופדה תפדה: **גמ'** מתני' דלא כרבי ז)דתניא רבי אומר בכל פודין בבכור אדם חוץ מן השטרות מאי טעמא דרבי דריש ריבויי ומיעוטי 3 ופדויו מבן חדש ו] תפדה ריבה בערכך כסף ז] חמשת שקלים מיעט תפדה ריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כלל ופרט ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף ח] חמשת שקלים פרט (פדה) תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון אמר ליה רבינא למרימר ורבי ריבויי ומיעוטי דריש והא רבי כללי ופרטי דריש ט] במרצע ה)דתניא 4 מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירא והמחט והמקדח והמכתב ת"ל ולקחת לרבות כל דבר שנלקח ביד דברי רבי יוסי ברבי יהודה רבי אומר מרצע מה מרצע מיוחד של מתכת י אף כל של מתכת ואמרינן במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי רבי יוסי ברבי יהודה דריש ריבויי ומיעוטי אין בעלמא רבי כללי ופרטי דריש והכא כדתנא דבי רבי ישמעאל ו)דתנא דבי רבי ישמעאל 5 במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן י] אמרי כדאמרינן במערבא כ"מ שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט: ולא בהקדשות: פשיטא לאו דידיה נינהו אימא

ולא

זוזא מאכא. שנפחתה צורתו: **ולא הוה שקיל ליה.** כלומר לא היה נפיק בעיר להוצאה לא היה הדינר שקול ושוה לו כלום: **הא תו למה לי.** יא) האי וכולם הא תנא ליה: **משום אונס ומוציא שם רע איצטריכא ליה.** למיתני האי וכולם בשקל הקודש משום דרישא לא תנא שקל הקודש ומיהו פשיטא לן דאינך כולהו דסלעים נינהו דהא בפדיון הבן כתיב (במדבר ג) חמשת שקלים לגולגלת ובעבד כתיב (שמות כא) שלשים שקלים יתן (בעל השור) לאדוניו ובמפתה כתיב (שם כב) כסף ישקול אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב שקל וסד"א יב) [הא] דתנא ברישא במנה צורי כל חד וחד כי דיניה קאמר דהיכא דכתיב שקלים יהיב שקלים צורים והיכא דלא כתיב שקלים ליתיב דינרי צורים קמ"ל סיפא כולם בשקל הקודש דמילף ילפי מהדדי בכסף קצוב מכסף קצוב כדרב אסי דלעיל [נ:]. אית ספרים יג) דכתוב הכי אטו כולהו בני פדייה נינהו וקפריך אמתניתין דנקט לשון פדייה בכולהו דקתני וכולן נפדין והא לא שייכא לשון פדייה אלא בבכור תני כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות יד) ומעשר: מעשר שני אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף ואפי' פרוטות טבועות שפיר דמי: **והראיון.** לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כסף כדאמרי' בחגיגה (דף ז.) הראייה שתי כסף והנך שתי כסף טבועות בעינן: **מצרפין שקלים לדרכונות.** בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותן ולוקחין מהן דרכונות (ג) טו) הוו זהובים טבועים דרכונות אין שאר זהב לא שאינו טבוע ובמסכת שקלים (פ"ב ה"א) מפרש טעמא שמא תיזול מרגליות כו' והוא הדין לכל שוה כסף שמא יזול ונמצא הקדש מפסיד אבל טיבעא לא זייל: **וצרת הכסף.** דבר שיש עליו צורה: ה"ג **ראיון תני טז) [נמי] רב יוסף שלא יביא סיגה.** כסף סיגים אלא טבוע. (ד) והיינו ח) ברייתא דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסיועי: **מתני' אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו'.** אע"ג דאמרן לעיל (דף מט:) בכסף ובשוה כסף (ה): **ולא בשטרות.** שאם יש לו שטר על חבירו בה' סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אינו פדוי: **ולא בהקדישות.** מפרש בגמרא: **כתב לכהן שהוא חייב** (ו) יז) **ליתן לו ה' סלעים.** משום פדיון בנו: **ובנו אינו פדוי.** כדאמרינן בגמרא [ע"ב] שמא יאמרו פודין בשטרות: **לפיכך.** דאמרן חייב ליתן לו ה' סלעים (ז) יח) אם רצה הכהן ליתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא: **יהיה לך ופדה תפדה.** כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי. והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא: **גמ' מיעט.** כסף ולא מידי אחרינא: **מיעט שטרות.** דלא חשיבי מידי: **תפדה חזר וכלל.** ואע"ג דהאי תפדה כתיב קודם לפרט אפ"ה דיינינן ליה בכלל ופרט כדאמרינן לקמן: **שהוקשו לקרקעות.** והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה): **הסול.** ברוק"א בלע"ז: **הסירא.** קוץ: **מכתב.** עט (ח): **ואמרינן.** במסכת קדושין (דף כא.): **במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי.** ולקחת כלל מרצע פרט ונתת באזנו חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת: **ורבי יוסי ב"ר יהודה דריש ליה ברבויי ומיעוטי.** ומאי רבי רבי כל מילי ט) ומאי מיעט מיעט סם: (ט) **הכא.** היינו טעמא דדריש ריבויי ומיעוטי כדתנא דבי ר' ישמעאל בשילהי אלו טריפות (חולין סז.) כל מקום שנאמר במים במים ב' פעמים כלומר כל מקום שנאמר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן כגון הכא את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים דהיינו שתי כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים דמשמע בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדילים במים מכונסין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת אין זה כלל ופרט לא דיינינן ליה בכלל ופרט אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבויי ומיעוטי והכא נמי ופדויו מבן חדש כלל תפדה חזר וכלל הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחריו הלכך בריבויי ומיעוטי דרשינן להו: **ורבנן.** דדרשי להו בכללי ופרטי סברי כדאמרינן במערבא:

ולא

כלים של חמשים זוז ובפרק מציאת האשה (כתובות דף סז.) לא יפחות לה מחמשים זוז ודייק בגמרא דחמשים זוזי פשיטי קאמר ולא דייק כלל מדרב יהודה אמר רב אסי וכתובת בתולה שהיא מאתים יט) צוריים בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר דרבנן ואפי' כתובת אלמנה שהיא לכולי עלמא דרבנן הויא מנה צורי ונראה לר"י דלא איירי הכא אלא בסלעים דומיא דכסף קצוב האמור בתורה שאין כתוב בתורה אלא שקלים:

והראיון תני רב יוסף כו'. פי' בקונטרס דהכי גרסי' תני נמי רב יוסף שלא יביא סיגה כסף סיגים אלא טבוע והא ברייתא דרב יוסף לא לפרושי אלא לסיועי ולא משמע כן דמה צריך להביא ברייתא לסיועי לברייתא ועוד דלא הוה ליה למימר שלא יביא אלא לא יביא ועוד דמשמע י) כאחריניות דמפרש בכל חד טעמא לכך נראה דלפרושי טעמא כ) אחר דאם היה מביא שוה כסף זימנין דמייתי נסכא וכסף סיגים שלא ישוה שתי מעות כסף ולא ימכרו לו ל) לעולת ראייה טובה באותה סיגה כאילו היה מביא כסף טבוע: **כתב** לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים. בכתובות בריש הנושא (דף קב.) מייתי לה גבי פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש דחייב אני לך מנה בשטר ופירש שם בקונטרס כגון שכתב כ) לו בשטר ונתן לו בפני עדים ופליגי מ) מדחשיב הודאה דאלימא מילתא בשטר אף על גב דלא א"ל אתם עדיי ור"ת מפרש כגון שבא לחייב עצמו באותו שטר אע"פ שאינו חייב לו כלום וצריך ליישב כל הסוגיא ושם פירשתי:

אימא ולא הקדשות בכל אלו. בפסחים (דף לה:) ובהזהב (ב"מ נד.) מייתי גבי הקדש שחללו על גבי קרקע שאינן פדויין מדכתיב ונתן הכסף וקם לו משמע דמההוא קרא קא כא) דרשי אבל אי אפשר לומר נ) [כן] דבת"כ בפרשת ואם בחקותי דריש כב) מוכל ערכך יהיה בשקל הקדש כדפירש כג) שם בקונטרס ולא חש שם להביא אלא חד מקראי דכתיב בהו כסף גבי הקדש וכן מצינו בכמה מקומות שאין מביא עיקר הדרשה בכל דוכתא ס) כדאייתי ע) בקדושין (דף ג בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה אע"ג דבהפרת נדרים כתיב וכן גיטין (דף כא:) ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה דההיא דרשא ליתא לרבנן אלא לר' יוסי הגלילי:

אמר

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל"ט:

מח ב מיי' פ"א מהל' חגיגה הל"ג:

מט ג מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה ו סמג עשין קמט טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' ג:

נ ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ד:

ה [הרמב"ם השמיטו ותמה התיו"ט עליו אבל בטוש"ע יו"ד סימן שה סעיף ט איתא]

ו [מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה ט עי' כ"מ]:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' זוזא מאכא בהדיה (דלא נפיק) תא"מ ונ"ב ס"א וכך גורס רש"י דלא הוה משתקל ליה בעא למיתבא ליה מיניה פלגא דזוזא לא הוה ליה תקע ליה אחרינא ויהביה ניהליה: (ב) שם במשנה כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים וכו' ליתן לו מתנה כל"ל ואות ב' נמחק: (ג) רש"י ד"ה מצרפין וכו' ולוקחין מהן דרכונות דרכונות היו זהובים טבועין דרכונות אין שאר זהב שאינו טבוע לא ובמסכת: (ד) ד"ה ה"ג ראיון וכו' אלא טבוע והאי ברייתא: (ה) ד"ה אין פודין וכו' ובשוה כסף אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות כל"ל והד"א: (ו) ד"ה כתב לכהן שהוא חייב לו כל"ל ותיבת ליתן נמחק: (ז) ד"ה לפיכך וכו' ה' סלעים אחרים לפדיון בנו אם רצה הכהן להחזירם וליתנם לו במתנה: (ח) ד"ה מכתב עט ברזל הס"ד: (ט) ד"ה והכא היינו וכו' ופרט הכתוב אחריהם בימים:

◆

לעזי רש"י

ברוק"א. שפוד, קנה-עץ מחודד.

◆

שיטה מקובצת

א] ליה זימני אחרינא: ב] ניהליה וכולם בשקל הקדש במנה וכו' הא תו: ג] איצטריך ליה: ד] מהדדי. ס"י וכולן נפדין בכסף ושוה כסף והני בני פדיה נינהו ה"ק וכל הנפדין נפדין בכסף ובשוה כסף: ה] חייב לו ה' סלעים: ו] תי' תפדה נמחק: ז] תי' חמשת שקלים נמחק: ח] תי' חמשת שקלים נמחק: ט] ממרצע אות ב' נמחק: י] ורבנן. ס"א אמר רבינא כדאמרי במערבא כו' וכן גריס הרגמ"ה: יא] לי למיתני האי: יב] וסד"א דהא דתנא רישא במנה: יג] ספרים דגרסי הכא: יד] ומעשר שני והד"א תי' מעשר נמחק: טו] דרבונות של זהב הוו טבועים דדרבונות אין שאר זהב שאינו טבוע לא: טז] תני נמי רב יוסף כו' סיגה לעזרה סיגה כסף: יז] חייב לו ה' סלעים: יח] סלעים אחרים אם: יט] מאתים זוז צורים: כ] שכתב כך לו בשטר ולא חתם ונתן: כא] קא דריש: כב] דריש להו מוכל: כג] כדפירש בקונטרס והתלמוד לא חש:

◆

רבינו גרשום

מח' בסלע דאורייתא: מאכא. קל: הא תו למה לי. דהדר ותני וכולן בשקל הקדש במנה דצורי: הני בני פדייה נינהו שלשים של עבד ושל אונס ומפתה ומוציא שם רע מאי פדייה אית בהו: תני כל הנפדין כגון בכור והקדש בין בכסף בין בשוה כסף חוץ מן השקלים דאין נפדין בשוה כסף: מצרפין שקלי' לדרכונות. באחד באדר משמיעין על השקלים הגזבר יכול לחלף השקלים בדרכונות זהב שקורין בלע"ז קוצוציש: מפני משאוי הדרך. שצריך להעלותו לירושלם ללישכה טעמא דמפני משאוי הא לאו הכי אין פודין [אלא] בכסף: הראיון. שהיא מעה כסף אינו יכול להביא שוה כסף אלא כסף צרוף: תני רב יוסף שלא יביא סיגה לעזרה. כסף סיגים מעורבב בשאר מתכות: אין פודין. הבכור לא בעבדים ולא בשטרות שאין יכול ליתן לכהן שטר חוב שיש לו על אחרים בשביל פדיון הבן: כתב לכהן כו' ובנו אינו פדוי. עד שיתן: לפיכך. הואיל וממון כהן אם רצה הכהן ליתן לו מתנה אותן ה' סלעים שקבל ממנו רשאי: ר' דריש כללי ופרטי ולקחת כלל כל דבר לקיחה מרצע פרט ונתת חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט של מתכת. ור' יוסי דריש ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל: אין בעלמא ר' כללי ופרטי דריש והכא. גבי בכור מ"ט דריש רבויי ומיעוטי משום דהאי ופדויו מבן חדש תפדה כתיבי תרי כללי גבי הדדי והדר פרט (כלל) בערכך כסף. והוי כדתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים דכתיב את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר (אין) לו סנפיר וקשקשת במים והדר כתיב פרט בימים ובנחלים הואיל וכתיבי כללי גבי הדדי אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט: ורבנן דאמרי דדרשי

מסורת הש"ס

א) שקלים פ"ב מ"א, ב) [שם במשנה איתא לדרכונות ופי' הר"ב והוא מטבע של זהב כדכתי' דרכמוני זהב וכן גרס הערוך בערך דרכון וע' ב"ב קסה ע"ב במשנה וברשב"ם שם], ג) כתובות קב., ד) שבועות ד:, ה) שבועות ד: לעיל לז: קדושין כא:, ו) חולין סז. ב"ק סד: שבועות ה. [זבחים מד. ע"ש], ז) צ"ק, ח) צ"ל והאי, ט) נ"א מאי מיעט מיעט כל מילי וע' רש"א, י) נ"א כאחרינא צ"ק, כ) צ"ל אחר צ"ק, ל) עולת צ"ק, מ) צ"ל אי חשיב הודאה צ"ק, נ) צ"ק, ס) צ"ל כדאיתא צ"ק, ע) [צ"ל ב"ק פז. ועמ"ש בתוס' דשבת קכח. על הגליון בס"ד],

◆

תורה אור השלם

1. וְנָתַתָּה בַּכָּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה

2. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַייָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָּךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו

3. וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז

4. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן: דברים טו יז

5. אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ: ויקרא יא ט

◆

מוסף רש"י

חוץ מן השטרות. היה חייב לו אדם בשטר ה' סלעים ונתן זה אותו שטר לכהן בפדיון בנו אינו פדוי (שבועות ד:). ופדויו. בכל דבר משמע (שם). מיעט שטרות. שהן ראויין למעט יותר מן הכל שאין ממון (שם). תפדה חזר וכלל. ואע"פ שתפדה ופדויו גבי הדדי כתיבי, והדר כתיב בערכך כסף, איכא תנאי דסבירא להו בשתי כללות הסמוכין זה לזה והפרט אחריהם הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל (שם). שטרות כו' אין גופן ממון. הנייר אינו שוה כלום ואינו עומד אלא לראיה שבו (שם). הסול. חתיכת עץ חדודה (שם) קיסם שראשו חד שקורין ברוק"א (לעיל לז:). והמקדח. טריבל"א (שם) טרייד"א (קדושין כא:). והמכתב. עט ברזל (לעיל לז:) חרט שקורין גריפ"א (שבועות ד:) שחוקקין בפנקסיהן (קדושין כא:). רבי דריש כללי ופרטי. בכל התורה מקום שכולל ופורט דורש שהפרט פירוש של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט, וכי חזר וכלל לא הוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה לפרט (שם). ריבויי ומיעוטי. אין הפרט פירוש של כלל שתאמר אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא למעוטי הוא בא, לפי שבכלל היה מרבה את הכל ובא המיעוט אחריו לומר בזה וכיוצא בו כללתי לך, הילכך אפילו לא חזר וכלל הייתי מביא כעין הפרט, וכי חזר וריבה ריבה הכל ולא מיעט לך אלא דבר אחד ומסרו הכתוב לחכמים איזה דבר הראוי למעט מן הכלל, פי' מיעט ממעט קצת ממשמעו (שם). במים במים שתי פעמים. תאכלו כל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, הואיל וכללים סמוכים הם והפרט אינו ביניהן אלא אחריהם כתיב בימים ובנחלים, דמשמע דימים ונחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל שיחין ומערות לא, אין זה נדרש בכלל ופרט דלא ליתרבו אלא כעין הפרט, אלא בריבה ומיעט וריבה ואתרבי כל מילי, אלא דמיעוט מהני למעוטי פורתא חדא מילתא ותו לא (ב"ק סד:) דאיכא תנא דדריש את זה תאכלו מכל אשר במים כלל, בימים ובנחלים פרט, במים חזר וכלל, ופליג עליה תנא דבי ר' ישמעאל ואמר במים במים סמוכין זה לזה ואח"כ כתיב בימים ובנחלים, הלכך אין זה כלל ופרט אלא הטילהו ביניהם לדרשו בריבויי ומיעוטי (שבועות ה.) הואיל ושני הכללות סמוכין, כשתטיל פרט שאחריהם ביניהם מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל ופרט אלא ברבוי ומיעוט, דלהכי פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא דלא תדרשיה בכלל ופרט, ואיכא בין ריבה ומיעט לכלל ופרט, דכי דרשינן כלל ופרט הוי פרט פירושו של כללא ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך להביא, וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט, אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט, אבל כי דרשינן ריבה ומיעט, לא פירש המיעוט את הריבוי, אלא מיעט שלא תשמע ממנו הכל אלא זה והדומים לו, ובלאו רבוי שני הוי מרבינן כל דדמי ליה למעוטי, ואהני מיעוטא למעוטי מידי דלא דמי ליה כלל, והכי מפרשינן בפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:) גבי כל הנסקלין נתלין, דרבוי ומיעוט לחודיה מייתי כל דדמי ליה בכל מילי (חולין סז.).